

THE TRAVELLER

AN ORIGINAL TELUGU POEM

BY

A. NARAYAN DAS,

of Vizianagaram.

SECOND EDITION 1,000 COPIES.

S. No. 2120
Acc No. 21,622.

Madras :

PRINTED AT THE VAIJAYANTI PRESS,

32, Mount Road.

1901.

All Rights Reserved.

{Price 4 annas.

❀ బాటసారి ❀

అను నీ నిర్వచనాంధ్రప్రబంధము

బ్రహ్మశ్రీ - శ్రీమదజ్ఞాడాదిభట్ట

నారాయణదాస

ప్రణీతము.

రెండవకూర్పు. ౧౦౦౦ ప్రతులు.

S. No: 2019
Acc No: 21,622.

చెన్నపురి.

శ్రీవైజయంతీముద్రాశాలలో

ముద్రితము.

1901.

PREFACE.

The story embodied in this book is an allegory of human life which begins in sheer ignorance and ends in perfect knowledge. In writing this small poetical work my main object had been to present to the Telugu reading public an attempt at something original as to plot, coupled with vividness of natural descriptions told in easy Telugu devoid of all the artificialities of the usual ornate style. This system, I venture to hope, would be acceptable to cultured readers whose tastes have been meliorated by the ever-advancing modern Literature of the West.

I beg to dedicate this humble book to the Hon'ble Rai Bahadur P. ANANDA CHARLU, Vidya Vinoda, B.L., C.I.E., F.M.U., one of the best friends of Telugu Literature, as a small token of my ever-lasting gratitude to him.

VIZIANAGARAM,
21st December 1901. }

A. NARAYANDAS.

శ్రీరస్తు.

బాటసారి.

—o—

- ఉ॥ ఒక్కమహానుభావుడు మహాదధియానము చేసి ముప్పునా
దక్కి తొలంగి పోవునిజదారసుతార్థమునై మహానదీ
పక్కణసీమల న్వేదకి వారలు సుస్థితి నుంటఁ గాంచి పెం
పెక్కెను బాటసారి యయి యిక్కడ పేర యశోవిహరియై॥ ౧.
- ఉ॥ ఎచ్చట నుంటి నే నిచటి కెట్టుల వచ్చితిఁ గన్ను లెంతయున్
విచ్చినఁ గానరా విదియు నిక్కమ యే మిది పెద్దమోత నా
కచ్చెరువై వినంబడుఁ గటా తెలిసె న్నది దిట్ట సేతుఁ బై
వచ్చినసీటితాకునను బ్రాకుచు నెట్టిన నొడ్డుఁ జేరితిన్॥ ౨.
- గీ॥ చిన్నికొడుకుతోడఁ జెలియ యే మయ్యెనో
కొండ దగిలి యోడ కొట్టఁబడిన
తెన్ను దోచ కుండఁ దెఱపి నీయదు మబ్బు
గ్రమ్మి రేయి మిగులు గానరాదు॥ ౩.
- గీ॥ ఇట్లు బాటసారి మెంతయు దిగు లంది
కడువివేకశాలిగానఁ గొంత
దెప్పిరిల్లి ప్రేమఁ దెంచలేక విరాళి
జెంది ముద్దరాలిపొందుఁ దలఁచి॥ ౪.
- ఉ॥ పాపపుడైన మెంత పొరపాటొనరించెను న న్నిగిల్చె న
య్యో పికవాణి యోవికసితోత్పలలోచన నిన్నుఁ బాసి యె
ట్లోపుదు జాముక్రింద మన ముంటిమి ముచ్చట లాడికొంచు నా
హా పరిపూర్ణచంద్రవదనా మన కింక ఋణంబు చెల్లెనా॥ ౫.

గీ॥ అనుచు మూర్ఛ నంది యతఁ డెట్టకేలకుఁ

దెమ్మదేరి డెంద ముమ్మలింప

నలసి నట్టియంగములఁ గూర్చికొని లేచి

నిలిచి నాల్గుదెసలుఁ గలయఁ జూచి॥

౬.

క॥ కానీ దైవమ యిక్కడ

కా ననుఁ దెచ్చితివి యెట్టులౌ నీమోఁద౯

బూని సయిరింతు నదిగో

పై నెగ డెడుతూర్పు తెల్లవాలుచు నుండె౯॥

౭.

చ॥ అను చతఁ డంతఁ గాంచెఁ జటులానిలసంచలదూర్ణిమాలికా

ఘనవికటధ్వనిప్రబలకంఠిసముత్పవమానరమ్యనూ

తనరవిబింబ మొక్కదెసఁ దక్కినదిక్కులఁ బిక్కటిల్లి యు

క్కున నడిమిన్నుఁ దన్నునొకకొండను దండను గాంచి వెండియు౯॥

గీ॥ తొడరి యక్కొండనడుమ నెక్కడనొ తొల్చి

కొనుచు వడిసెఁపలేక హూరునఁ బిఱింది

క్రిడిలంబడుబండల నీడ్చికొనుచు

నేపుమోఁ ద్రుల్లి పడుసెలయేలుఁ గనియె॥

౯.

గీ॥ కాంచి యతఁ డట్టై క్రొత్తలోకంబునందు

నున్నతీరున నచ్చెరు వైందివేలు

వంకఁ బోలేక యెద్దియుఁ బాలుపోక

తెంపుతోఁ దుడ కామేటితెన్ను వట్టి॥

౧౦.

సీ॥ ఆయేటి కిరువంకలం దేటవాలుగ

మెట్లమర్చినయట్లు మీఱి నెఱయఁ

బండినమావిల్లుఁ బనసలు నిమ్మలు

నేరేళ్లు మఱి వింతతీరుచెట్టు

తెడ నెడ గొలలతో నింపార వంగిన
 కపురంపుటనటులుఁ గమ్మతావి
 వెదచల్లుగొజ్జంగిపొదరిండ్లు నందందఁ
 జిన్నీపూఁదేనియ ల్జిల్లుచోట్లు
 కన్నులకు వింతపండువు గాఁగ నతఁడు
 చూచు చీశ్వరస్పృషికిఁ జోద్యపడుచు
 గొండ సగ మెక్కి శ్రమఁ దీర్చికొనఁగఁ దలఁచి
 కూర్చొనియే నెక్కసంపఁగిగున్నక్రింద॥

౧౧.

సీ॥ నెమరవేయుచు తేల్గు నీడల నాఁగె లోఁ
 బొదలలో నెమలులు కుదురుకొనియె
 లోఁతుమడుంగుల నీతాడె నేనులు
 పండులు బురదలఁ బాదుకొనియె
 గొమ్మలపైఁ జేరికొనియెఁ గోతులు పుల్లు
 లన్నియుఁ దొట్టలయందుఁ జొచ్చె
 లోవలఁ బడి పులు లావలింతలు దీసె
 నెండలలోఁ బాము లూర్పు లుచ్చె
 నడవి సందడి తగ్గె నల్లడలయందు
 జెలఁగి పొగఁ జిమ్మికొంచుఁ గార్చిచ్చు హెచ్చె
 రెండుజాముల వేసవి మండిపడుచు
 గొండ బీటలువాఱఁగ నెండ గాచె॥

౧౨.

క॥ ఆయెండతాఁకువడియున్
 హాయిగఁ జలిసీరు జల్లునామేటిదరిన్
 రేయి వడుదాఁక నిద్దుర
 పోయి యతఁడు మేలుకాంచె బాలుపుగ నంతన్॥

౧౩.

కడలి నవ్వుచు బొంగి సందడులు చేసెఁ

గప్పురపుదివ్వెవలెఁ జంద్రుఁ డొప్పుమీఱెఁ

గొండ యంతయు మెండుగ వెండిబాటి

పండువెన్నెల కన్నులపండు వయ్యె॥

౧౪.

ఉ॥ అంత నతండు కన్నులకు హాయిగ వెన్నెల గాయఁ గాంచి తా

నెంతయు సంతసించి పరమేశునిపైఁ దనభార ముంచి ని

శ్చింతను బోవ నెంచి నలుచెంతలు దాఁ బరికించి దారి యొ

క్కింతయుఁ దప్పకుండ సెలయేటిదరిం బడి పోవుచుండఁగ॥ ౧౫.

గీ॥ పులుఁగు మూల్గులు బెబ్బులిబొబ్బరింత

లడవి నందంద మనమున కడరుసేయఁ

దడఁబడు చతండు నడిరేయిదాఁక నడచి

దారి కడ్డుగ నెకకొండ దగులఁ జూచి॥

౧౬.

చ॥ ఇది యొకసూదికొండ తెగు వీయక యీసెలయేలు దీనిలో

పుఁ దొలిచి వచ్చుచున్నయది పోవఁగ నా కిఁకమీఁద దారి యొ

య్యది యిటఁ బ్రొద్దు దూఱువఱ కాఁగెద నం చొకచాపరాయి వె

న్నదియఁగ మోపి మింటిదెసఁ గన్గెనుచుం దలపోసె నిట్టుల॥ ౧౭.

గీ॥ వెల్ల బాటినజాబిల్లి వేఁగుచుక్క

యును నభంబున వెలయుచు నున్నయట్లు

చిన్నికొమరునితో ముద్దుచెలియ తేలు

చుండెఁ గాఁబోలు మున్నీట నిండు దొఱఁగి॥

౧౮.

ఉ॥ ఎక్కడినావయాత్ర లభియించె నహా మనపాల దిక్కులే

కక్కట నిన్నుఁ బాసి చెలియా యిటు లొంటిగ నుంట వ్రాసెనే

ముక్కడిదైవ మింతపనిపుట్టు నటంచు నెటుంగ నైతినే

చక్కనినిన్ను వంటిసతి జన్మశతంబుల నైనఁ గల్గునే॥

౧౯.

అని బిట్టు సొమ్మసిలి నె|

ట్టనఁ దెల్వొం బొంది యంతటం జేగురు బూ|

సినయట్లు ప్రాద్దు పొడమఁగఁ|

గనుఁగవ నీ రొత్తికొంచుఁ గనుఁగొని పెలుచన్ ||

౨౦.

గీ|| ఔర గారడిసూర్యుండ యద్భుతంబు|

గద బ్రతుకువలె నీకరకౌశలంబు|

అల్పభౌమంబులం జూపి యధికదివ్య|

ములను గన్పడనీయక మోసపుచ్చు ||

౨౧.

క|| అని యిట్లు బ్రతుకుపై రోఁ|

తను బట్టియసూయ బుట్టి తన కత్తుల ని|

చ్చినలోకబాంధవుం డన|

క నిఘ్నరము లాడి యతఁడు గమనోన్ముఖుడై ||

౨౨.

క|| పరికించి కొండయావలి|

కరిగెడియొక్కవదారి నారసి యండుం|

జొరబాటి యెట్టకేలకుఁ|

జెరువుక్కటిఁ గాంచి దానిచెలుపు నుతించెన్ ||

౨౩.

సీ|| చుట్టున గట్టులు బెట్టినయట్టులు

బలుకొండల నెవండు నిలిపినాఁడు|

నీటిమట్టముదాక నాటి సల్లట్టుల

వృక్షపజ్జు లెవండు పెంచినాఁడు|

కనుచూపుదూరంబుగాఁ జదరముగ నెం

తయు లోతుగ నెవండు త్రవ్వినాఁడు|

పలువన్నియలపద్మములు తొవ ల్తోదలగు

పూలనా తెవ్వేడు బోసినాఁడు|

సృష్టివైచిత్ర్య మహాహ యూహింపఁ దరమె

యేమనుష్యులసేత కీయింపు వచ్చు

నేను జూచిన సెలయేలు దీనిలోనఁ

దొడరి కాబోలు నక్కొండఁ దొలిచి పడియె॥

౨౪.

క॥ ఇటు లబ్బురవడి యతఁడా

తటాకమున స్నాన మాడి తపనుం గని దూ

లుటకై పొక్కుచు నంజలి

పుటమ్మతో నీరు పట్టి పొగఁడఁగఁ జొచ్చెన్॥

౨౫.

గీ॥ భయము గొలిపెడి చీకటివలన మముఁ ద

రింపఁ జేసెడుతరణి నీ కిదిగొ మ్రొక్కు

అహితములఁ గొట్టి హితముల నాచరించి

యేలుచుండెడుమిత్ర నీ కిదిగొ మ్రొక్కు॥

౨౬.

క॥ అను చర్మ్య మొసఁగి యొడ్డునఁ

దినుబడిమంపలను గొన్ని దీసి నమలి తీ

యనినీరుఁ ద్రాగి యొకకా

న్గునీడకుం గడఁగి యతఁడు కూర్చున్నతఱిన్॥

౨౭.

చ॥ గిరు లదరంగ నొక్క మొగిఘీంకృతినాదము పుట్టె నంతటన్

ధరణి వడంకునట్టులు పదంబులచప్పుడు దోచెఁ బిమ్మటన్

గరములఁ బట్టి చెట్టులఁ బెకల్చుచు వీనుల వీచికొంచు స

త్వరముగఁ గొండ లీనినవిధంబున నేన్దులు చెర్చుఁ జేఱఁగన్॥ ౨౮.

గీ॥ తమ్ము మాలినధర్తంబు తగ దటంచుఁ

దలల నలరించుతమ మొదలులను గావఁ

బూని చాచిననీడల ముడిచికొనియెఁ

బాదపంబులు నడుమింట భానుఁ డొప్పెన్॥

౨౯.

అబ్బురము వెఱపుఁ బెనఁగొన

గొబ్బున నతఁ డొక్కమఱ్ఱికొన కెక్క సర

స్సబ్బుగ నేనుఁగుకదుపులు

గుబ్బున దిగి డప్పి దీర్చికొని చెలువారన్

30.

ఉ॥ కొమ్ములఁ జొన్ని యొడ్లు పడ గ్రుమ్మును గొన్ని జలమ్ముఁ బీల్చి పైఁ

జిమ్మును గొన్ని తామరలు చెంగలువ ల్పెకలించుఁ గొన్ని తొం

డమ్ముల నీటియందుఁ నదటాల్గున మోఁదును గొన్ని పట్టుపం

తమ్ముల నీఁదుఁ గొన్ని సురతమ్ములఁ జొక్కును గొన్ని యేనుఁగుల్

గీ॥ దంతియాధమ్ము లిట్టులు తనివి తీఱఁ

జెరువునోపలఁ జెరలాడి పరువులిడుచు

మూర్కొను చెనలుబెట్టుచుఁ బోరు చునికి

మూలలకుఁ జేరె బడమటఁ బ్రొద్దు జాఱె

31.

గీ॥ అంతవఱకుఁ జెట్టునం దుండి దవ్వుల

నాతఁ డొక్కయున్నతాలయంబు

డెంద మలరఁ గాంచి క్రిందికిఁ దిగి యొక

పూవుఁదోటనుండిపోవుచుండి

32.

నీ॥ ఏవైఘఁ జూచిన నావైపుననె మంచి

తావు లీనెడువెంతపూవుబొదలు

నేవంకఁ జూచిన నావంకననె ఫలి

యించునానావిధవృక్షపజ్జు

లేదిక్కుఁ జూచిన నాదిక్కుననె సంత

తము నీరు జల్లుజంత్రములు మఱియు

నేతట్టుఁ జూచిన నాతట్టుననె తీర్చి

కట్టినమణిమయకుట్టిమమ్ము

లమ్మతానందములు బెనయంగ నతఁడు
గనుచు గలయందు విహరించుకరణి జనుచు
నొంటిపాటునకై వగ పొంది యంత

లోనఁ దనచెలిఁ దలఁచి యిట్లు పలవించె॥
సీ॥ పించియంబుల విప్పి పెండ్లియాటల కొప్పి

38.

యాడునట్టువపిట్టజోడుఁ జూచి
తనమిటారికి డంబు తలిరుటాకువిడెంబు

నానుకోయిలయెకిమీనిఁ జూచి
కన్తుతేనెల మెక్కి కొమ్మకొఁగిటఁ జొక్కి
పాదులేతుమ్మెదకోడెఁ జూచి

పడఁతితోడుత సచ్చపండుగుజురుముచ్చ
టానుచుఁ దినుచిల్కతేనిఁ జూచి

యంత గంతుల హెచ్చి రవంత నొచ్చి

నేర్పరి యటంచు మెచ్చి నిట్టూర్పు పుచ్చి
బయలుకొఁగిలులకుఁ జొచ్చి హఱయలు విచ్చి

నచ్చి పొగలుచు నుంటిఁ జాన యిటు వచ్చి॥

గీ॥ ఇన్నిచోద్యంబులం జూచి యేగుచుంటి

39.

మనమునకు నిచ్చ దగులదు మఱి యదేమొ
కాని తలఁపున మెలఁగుచక్కనివెలంది

బిడ్డలం బొసి యుంట కీయడ్డు లేమొ॥

గీ॥ అనుచు వలవంతఁ దూలుచు నతఁడు రేయి

30.

వడిన వేళకు నద్దివ్యభవనమునకు

వచ్చి యా లోపలికిఁ జొచ్చి యచ్చెరువుగ

నచటి చోద్యంబుఁ గాంచి యిట్లని నుతించె॥

32.

తియుఁ జుట్టుకెవార మఱికోసు

యేడంతస్థములఁ జెలంగి

దౌ యంతస్థమున కేడు మఱియు నా

యొకయి దాని కాఱిట్లు వరుసతోడ

నొక్కొక్కటియె తగ్గియుండె గదులసంఖ్య

తనరు నంతస్థమంతస్థమునకు

నొక్కొక్క బలుకంబ మూతయై యంతస్థ

మున కొక్కవర్ణంబు బొలుపు మీఱు

ధాన్యరాసులకుఁ దొలి యంతస్థము జల

యంత్రముల కా పయిదియు మూడవది వంట

కాపయిది యారగింపుల కెడవయది

సభకు నాపైది శయ్యకర్పనకుఁ దుదిది॥

౩౮.

శా॥ బౌరా యేమి మహాస్థుతం బిది నిజంబా చిత్తవిభ్రాంతియా

యేరీ యెవ్వరుఁ గానరా రిచట నూహింపంగ శక్యంబు గా

దేరాజ్యంబున నుంటినో యెవరిదో యీ సౌధరాజులు నా

నారత్నాంచితమై తమం బుడిచి యానందంబుఁ గావించెడఁ॥ ౩౯.

గీ॥ అన్ని యంతస్థములయందు సతుకు లేక

వెలయురతనాలు బలుకంబములుగ దూల

ములుగ గోడలుగాఁ దిన్నియలుగ భల్లి

ధరణి నెందైన నిట్టి చిత్రంబు గలదె॥

౪౦.

క॥ ఎచ్చోట నుండి చూచిన

నచ్చెరువుగ సౌధమెల్ల నగపడెడుఁ గదా

యచ్చపుమణిమృయ మగుటఁ

హెచ్చుగ నిది యిట్లు ప్రతిఫలించుచు నుండె॥

౪౧.

భువిలోఁ గించిదోగం

భవిష్యతి యనంగ నిచట స్పష్టం బామెన్
దివిజేశ్వరున కయిన నీ

భవనొన్నతిఁ బొంద నెట్లు ప్రాప్తం బొనొన్

మ॥ నరు లాకారనిమేషభావ మిచటం గాన్పించుట నేర్పు లా

దురు న న్నెవ్వరుఁ బల్కరించ రిది యేదో మాయ కాబోలు బ
పురె యిచ్చోఁ బనులెల్ల సేయుటకుఁ గీల్పొచ్చు ల్గడంగెం బొరిం

బారిఁ గాలోచితరాగశబ్దముల సమ్మోదంబు గావించుచున్॥ ౪౩.

గీ॥ అనుచుఁ దుదిమిదైపై నుండి యాతఁడు మగ

యాఁడుబొమ్మలచోద్యంబు లరయు చుండ
నంతలోపల ఘంట ఖం గనుచు మ్రోగె

వెంటనే సాధమున వింత వెలుగు దోఁచె॥

గీ॥ చుట్ట చలువలు గొలునఁగ సొంపుతోడ

జెలఁగుతనముద్దుకోమలిచెట్టఁ బట్ట

చుక్కలందున రోహిణిప్రక్క నెప్పు

చందురునివలె నెకదివ్యజనుఁడు దోఁచె॥

క॥ అద్వివ్యపురుషుఁ డత్తటి

దస్తయు జలకంబు లాడి తరుణులు గొల్వన్

ముద్రియచేతిం గొని తుది

మిదైకుఁ జని యీశు భక్తిమించి నుతించెన్॥

ఉ॥ కారణకారణుండ ! త్రిజగత్ప్రభువా ! సకలాంతరాత్మ ! సం

సారవిదూర ! ఘోరకలుషఘ్న ! దయాంబుధి ! సర్వజీవనా

ధార ! యశోవిహార ! విబుధస్తవనీయచరిత్ర ! దీనమం

దార ! నమోనమో యనుచుఁ దత్పరుడై యతఁ డంత దిగ్గునన్॥

వియ్యము లేక మాన్పడినవాని

మూర్తిభవించినయట్టు లున్న

వాని మిక్కిలి డస్సియున్న

బాటసారిని గన్గెని పలికె నిట్లు॥

౪౮.

కొకిల॥ బొర యెవ్వడ వీవు సుంతభయంబు నెందక సాధ మే

తీకునం జొరఁ గల్గినాడవు దిగ్గున స్తముఁ జూచి క

న్నీరు వంచెద వేల ని స్సన నెమ్మి బుట్టెను మాకు నీ

యూరుపేరు వినంగ వేడుక లూలుచున్నది తెల్పుమా॥ ౪౯.

క॥ అని దుష్టలువ నొసఁగినం

గొని మొలపై బిగియఁ జుట్టికొని లేచి యతం

డను నా మేలికతో గ

నైనలందున వేడినీరు గొబ్బున జూట॥

౫౦.

మ॥ అనఘా యే మనితెల్పువాడ నినుఁ గన్నారంగఁ గన్గెన్నయం

తనె దారాత్తజు లున్నచోటు వెదుకంగఁ బోయె శోకంబు నె

మ్మన మాశం గొనసాగె నంగములకు న్నాగ్గశ్రమ ల్లివ్వు ల

య్యెను స్వప్నంబు నిజత్వ మందుగతి యయ్యె న్ధన్యతం బొందితి॥

క॥ మున్నీటి నావ ముప్పున

జిన్నికొడుకుతోడ ముద్దుచెలియ దొలంగె

గన్నీటఁ గొండఁ దడుపుచు

నెన్నొగండముల దాటి యే నిటు లుంటి॥

౫౧.

గీ॥ అనుచు నిట్టూర్పు నిగిడింప నతఁడు మిగుల

జాలిపడి బాటసారి చాకేలు వట్టి

తండ్రి నీవలె నీవారు తప్పి బ్రదికి

రేమొ సైరించు ముందు మే లెనయవచ్చు॥

౫౩.

తెలివిం గొని గడచిన యది

కలవలె దలపోసి హాయిగను మని మఱిపుం
గొలిపించు వింతపూడే

నెలఁ జొక్కం జేసి యాతనిం దోడ్కొనుచు॥
గీ॥ కుడుచుమిద్దియ కాతఁడు గొబ్బునఁ జని

చేడెలం గూడి ముచ్చట లొడికొంచు
నాసవము లాని పలుచవు లారగించి

యాటపాటల వెన్నెల బైట నుండ॥
సీ॥ సన్నపు తెలుఁగుతోఁ గిన్నెర జతచేసి

ప్రభువుపైఁ బాటలు బాడు నెకతే
యదుగొ చందురుఁడు నా కంటెఁ జూడుఁడి యని
దోలిక మోము ముద్దిడు నొకతే

చెల్లరే వెన్నెల చీరఁ గట్టితి నని
తొడవు లూడిచి నవ్వఁ దొడఁగు నొకతే

యీతలో నాకెవ్వ రెనయని నున్నని

రతనంపుఁదిన్నెపైఁ బ్రాకు నెకతే

కోయిలల వెక్కిరింపుచుఁ గూయు నొకతే

మెద్దియో తలపోయుచు నేడ్పు నొకతే

యేమి యల్లరి యని యదలించు నెకతే

సోలియాడెను నొక్కతే చొక్క నొకతే॥

చీ॥ చల్లనిరేయిఁ దెమ్మెరలు చక్కిలిగింతలు వెట్ట వెన్నెల

జల్లంగ నవ్వునెచ్చెలియచక్కనిమోమును వల్లభుండు జా

బిల్లిగ నెంచి సందియము వీడంగ ముద్దిడి యంధు వాస్తవం

బెల్ల నెఱింగి మై మఱుచు చెంతయు ముద్దిడు మాటిమాటికి॥

గుగ్గ రక్తులం దోలలాడు

లె దానుగూడ వికారపడుచు

నున్న చెలియ దవ్వల జెలంగు

గది బారపాటుతో దొట్రుపాటు జెంది

౫౮.

మే యెట్టుల వచ్చినావు పసివా డెచ్చోట నున్నా డహ

స్వామీ ప్రాణము నుల్లి చేరినటుల స్వచ్ఛం గదా చెల్వ యం

చా మోహమున గొంగలింప జని యంతం దెల్వితో నాసవం

బీ మోసం బొనరించె గాని చెలి గోదీ యంచు సిగ్గొందిన

క॥ కని యంద ణొక్కమొగి బ

క్కున నొండొరు గాంచి నవ్వికొని రంతట మిం

ట నడగ సాగెం జుక్కలు

వెనువెంటం జందమామ వెలవెల బాట

౬౦.

నీ॥ ఒంటిపాటున బొక్కి యురు వయి కెం పెక్కి

విన్ను తూర్పున దూతె వేగుజుక్క

తెక్కల జాడించి ముక్కును గీడించి

కుక్కురోకో యని కూసె గోడి

నీటితావుల దాటి తోటలలో మీటి

యొడలు చల్లనసేయు చుండె గాలి

యెదుజాములపద్మగా దోచు నికర బ్రౌద్ద

పొడమెదు ననిచాట దొడగె గంట

పట్టు లెడబాసి పిట్టలు బయట బాట

దలలు టిక్కించి మొక్కలు చెలువునిరా

బలిమితోడుత నిద్దురబరువు జాట

దెబ్బున న్వేసవిని రేయి తెల్లవాట

౬౧.

సా॥ అంతః దనకాంత నవ్విభుః డందలమునః

జెలులు గొలువంగ నగరికి జేరఁ బనిచి

యదివలకె విల్వ వచ్చిన యడవివాండఁ

నగపటిచి బాటసారితో ననియె నిట్లు॥

శా॥ కంటే వేటకుఁ బిల్వ వచ్చి రిపు డేగం బోలు వేరన్ము నా

వెంట న్గుట్టము నెక్కుమం చొకయరబ్బి నిచ్చి పేరేటె గే

ల్లంటు బట్టఁగఁ జేసి మైమలుపులం దట్టంబు గాపించి బ

ల్బంటు జ్ఞాగిలము ల్గడంగి యిరుక్తేవ ల్గాచి యేతేరఁగన్॥ ౬౩.

ఆ॥ తాను నెక్కవంతతరగతిగుట్టంబు

పై సవారు సేసి బయలుదేరి

గడియలోన నెక్కకాడవికి జేరి

బాటసారితోడఁ బలికె నిట్లు॥ ౬౪.

మ॥ చెలికాడ యదె కొమ్ముపంది బురదం జెర్లాడి యీవైపు పే

రలుకం దూపువలెం గడంగెడు రవంతైనం దిగు ల్బొంద క

వ్వలచేయీటెను సర్దు మంచుఁ దనయశ్వంబుఁ దగ న్సందియా

దల్పై దాటఁగఁ జేసి వెంబడిఁ బిలుంద న్బల్లెముం గ్రుచ్చినన్॥

క॥ మెడఁ ద్రిప్పలేక బల్లెముఁ

దొడలో నెరముకొను చదియుఁ దునియలు సేయ

న్వడి నీటెఁ గ్రుచ్చి దానిం

బడ వైచె న్బాటసారి ప్రభు వౌ ననఁగన్॥ ౬౬.

ఆ॥ అంతలో నొకఁడు మహాప్రభువా వన్నె

వాడ యొకటి దుప్పి నీడుచుకొను

చల్లవాఁకలోని కరుగుచున్నది యని

విన్నవింప విభుఁడు వేడుకపడి॥ ౬౭.

చులు జాగిలంబు లుసికొల్పొ జేసి పోనీకుఁడీ
 బలి నంబు జెలికానితో మిగులఁ దన్నుం బొంది బాకు ల్లుపా
 కులు నో బట్టి బిరానఁ బోయి యచటం గొం కేమియు న్నేక క
 న్నుం నిప్పు గ్గురియించు బెబ్బలియెద న్దూయంగ గుం డేసినన్॥
 క॥ వేటువడియుఁ బొగతోడనె

మీటినటుల బాటసారిమీఁదం బడఁ బే
 రీఁటెఁ బులిసొట్టఁ జొన్నుచు

మాటె నలఁడు తన్ను విభుఁడు మాటిక మెచ్చన్॥ ౧౯.
 ఆ॥ ఇట్లు వేట నెఱపి యేపారుబడలిక

నడఁప నా సవంబు లాని గుట్టి
 ములను మార్చి యెక్కి పురిదెసఁ బోవుచు
 హితునిఁ జూచి యధపుఁ డిట్లు లనియె॥

క॥ ఓ యన్న యింతవాఁడవె
 నీ యొప్పు న్లావు తెంపు నేర్పుం గంటిన్
 నీ యడిగిన దెల్ల నిడెద

హాయిగ నాయొద్ద నుండుమా యిటమీఁదన్॥ 20.
 క॥ ఏనిమిదియామడలు వెడలు

పున మఱియంతకును రెట్టిపాడవున నీ మి
 త్రునిరాజ్య మెట్టులుండెనె
 కనుమా నలుదట్లఁ గడలి కాచుచు నుండన్॥

గీ॥ దొడ్డకొల నుండె నిక్కొండతూర్పునందు
 నదియు నీ కంటఁ బడవచ్చు ననుకొనియెద
 నందులోఁ బుట్టి పెరిగి రాజ్యమున కెల్ల
 మించి యొక పెద్దయేలు పండించు చుండు॥

క॥ నిన్న మన మున్న సౌధం॥

బెన్నం డిక్కొండఁ దొలిచి యెవ కొనఁచిరో
యెన్నఁగఁ జాలము మే మది॥

యె న్నెన్నొ తరములబడి యేలుచు నైనన్॥

గీ॥ ఇంకఁ బల్లంబుఁ జేరితి మిటకు నాలు॥

గామడలమేర మనకోట యలకు చూడు॥
గడియలోఁ గాల్వపైఁ బొగపడవమీఁద॥

నేగుదము వేగ రమ్మ ప్రొ ద్దెక్క కుండ॥

2౫.

ఆ॥ అనుచుఁ దన్నుఁ గూర్చి తనదురాజ్యముఁ గూర్చి॥

బాటసారితోడఁ దేటపటిచి॥

యతనిఁ దోడ్కొనుచు నవ్విభుఁ డేగునా॥

యేటికాల్వకుఁ గుడియెడమలందు॥

2౬.

లయగ్రాహి॥ నింగికిఁ జెలంగి తుదలం గలసి పందిరివ

లెం గడఁగి నీడల నొసగుబలుపోకల్॥

సంగడిగ నల్లినలవంగములకొమ్మలఁ బె

నంగి కొనసాగువిడెముఁ గొలుపుటాకుల్॥

రంగుమయి పంచుగొలలం గలిగి నిచ్చెనల

వంగిన యనంటుల బెడంగయినమోక॥

ల్లుంగలిగ నిల్వఁ జలువం గనుచు నంటు లెగ

యంగఁ బర పాపలుతెఱంగు లగుమాకుల్॥

2౭.

చ॥ చెలువుగఁ గాచువేర్పనస చెన్నగి కొబ్బరిబాల్లు రేవులం॥

బాలువుగ మేటియుయ్యెలలపోలిక నూడల డించి మించుమ॥

ట్టులు దమయున్ని చెప్పఁగ మటు గగువాడలు నూళ్లు పల్లెలు॥

న్వలసలు సత్రము ల్కటియుఁ బచ్చని పైరులతోఁ బొలంబులున్॥

మః బుడవకాల్వ కట్టులలోఁ దూఱి
మబ్బులందు డాఁగి మరల మరలఁ
దోఁచునొస్తపగిదిఁ దొడరఁగ నివ్వాలిఁ
బట్టువారి కెల్లఁ బసిఁడి నిడుచు॥

2F.

చ॥ చని చని యవ్విధుండు దనసంగడికానిని నూచి మిత్తుఁడా
కను మదె పెన్దయే అడవికైవడి నొడలు మిన్ను ముట్టుచు
డ నెటుల నైపుకోసులవెడ ల్పయి యుడ్డులు తీసి పాటుచు
డెనొ యెటులం బిరంగులు వడి న్ననరాకకు మ్రోఁగుచుండెనొ॥
అ॥ అనుచుఁ జెప్పచుండు నొత్తలోఁ బెనుచోళి

వలెఁ దమ పొగపడవ పట్టణమును

గొనఁగ నాల్గుజోళ్లగుట్టము ల్పాన్చిస

బండిమీఁద వారు బయలుదేరి॥

౫౧.

సీ॥ ఆమడచదరమై యంతట నేటిని

రుబి కెడు పెన్దర లొప్పుమీఱఁ

బెన్దమేడలు గల్గి విరివియై దిద్దిన

యట్టు తిన్ననివీధు లంద మార

మిన్నుఁ గప్పుచుఁ బొగ మేఘములవలెను

శిల్పశాలల నుండి చెలఁగుచుండ

సందువెట్టిఁగనీక జనము లంగళ్ల సం

తలనుండి రాకపోకలను సలుప

బిచ్చగాండ్రుచు వెలయాండ్రుఁ బేరునకయి

సం గలుగక వెలయుచుండు నగరియందు

దనరువంతలు వేర్వేఱఁ దన హితునకు

జూపు చాప్రభు వేగడుచొప్పునందు॥

౫౨.

11 తెనువు నొకింత యీక చనుదెంచెడి మూకఁ దొలంగఁ బ
 ల్తురుపుసవాన్లయాప్పులు తళు క్కను చెండకుఁ బొల్చుకత్తుల
 బరఁగుతుపాకు లూనినసిపాయిదళఁబులబోల్ల చప్పుడుల్
 పొరిఁ బారి భేరిమోతలు సముద్రపుఘోషవలెం గడంగినన్ ||

నీ॥ తడఁబడి కొప్పులు సడలఁగఁ బయ్యెద

లెడల మేడలపయి కెక్కువారు

కనులారఁ జూచి దీవనపాటఁ బాడి దో

సిల్లతోఁ బువ్వులు చల్లువారు

పట్టణమందలి పడఁతులకుం దండ్రడి

వలెఁ గోక లిడు నంచు నలరువారు

ధర్మ మొకితయుఁ దప్ప నెల్లఁడు నిజ

ముగ దేవుఁ డితఁ డని మ్రొక్కువారు

దేవిదే భాగ్య మనుచు నుతించువారు

చక్కఁదన మొచి చేష్టలు దక్కువారు

నగుచుఁ జెలువలు గనుచుండ నతఁడు నంత

లోన మెల్లినఁ దనకోటలోని కరిగె॥

౫౪.

క॥ ఆకోటకు నల్లటం

బ్రాకార మగడ్తయుం జొర సశక్యము తా

నా కోటలోనిమేడలు

గైకొన్న సొగసుచు బొగడఁగ నశక్యం బా॥

౫౫.

ఆ॥ అట్టి నగరియందు నధిపునివలె బాట

సారి కొల్వఁ బడుచు సంతసంబు

వడయ లేక విభునికడ కొక్కనాఁ డెని

కనుల నీరు వంచు చనియె నిట్లు॥

౫౬.

నా కోరికి వి దొనర్చునటు లీ వందించుభాగ్యంబు లి
 త్త కదా చెల్పును బాసి మేటివలవంతం గుండునీసంగడి
 నికి రాక్షోత్తమ యార్తబాంధవుడవో నీ ప్రాపు బోనాడి నే
 నిక నెం దేగుదు నాలిబిడ్డలను నే నేరీకునం జూచెదన్ ||

౫౭.

నీ॥ తాను ముందుగ లేచి స్నానంబు గావించి

పొంద మ్మివలె నాకు మోముఁ జూపు
 నిల్లు నీటుగఁ జేసి యెంతయుఁ గ్రొంజవు
 లలరువంటలు గడుపార మేపు

నేఁ బైకిఁ జని మల్లి యేతేర నా యడు
 గులఁ బట్టి నిమిరి బడలిక వాపు

నామాట కెన్నఁడైనం జవదాటక

నా నేర మెట్టిదియైన నొపు

గల్గితేముల ని ల్లొక్క కరణి జూపు

నన్నిటికి నెక్క డంచు మర్యాద నెఱపు

గరము బీదలపైఁ గనికరముఁ బరపు

నట్టి యిల్లాలి బాసి నే నెట్టు లుండు॥

౫౮.

క॥ అని వగచు బాటసారిం

గని యధిపుం మారడించి కనికరమున ని

ట్లనె నన్న యింక వగవం

బనిలే దొక మేలువార్తఁ బలికెద వినుమా॥

౫౯.

గీ॥ పట్టణముఁ జేరునపుడె నీవారికొఱుగు

నరయఁ బంపిన వారలు తిరిగి వచ్చి

చల్లఁగా నీదు జవరాలుఁ బిల్లవాడు

బ్రతికినా రంచు నిప్పుడే పలికిరిజామి॥

౬౦.

అని చెప్పిన విని సందియం

మును వేడ్కయ నబ్బురంబు ముప్పిరిగొనునె
మనమునఁ దడఁబడి యెద్దియు!

ననఁ జాలక కొంత నిలిచి యతఁ డిట్లనియె॥

శా॥ నన్నుం బెంచిన తండ్రి యో ప్రభువ యో నాపాలిదైవంబ వా
రున్నారా యెట్లులెననుం బ్రతికి తామున్నార యెం దున్నవా
రెన్నం డిచ్చటి కేగుదెంచెదరు బాట్లం కెట్టులా జెప్పినా

రన్నా నా కొకమాటలోన సెల విమ్మా యంతయు న్నెక్కడ॥
అనుచుఁ దత్తటపడుచుండునతనితోడ!

నధిపుఁ డిట్లను విను సందియంబువడకు!

మన మిటకు రాకమున్నె నీమగువ వచ్చి!

యెద్దియో వ్రాసి చనినట్టు లెఱుకపడియె॥

క॥ అని చెప్పి యవ్విభుం డా

తనిఁ దోడ్కొని యోడ రేవుదాపున నింపాం
దినగంటకంబమునకుం!

జని యందలివ్రాత నిట్లు చమవం దొడఁగె॥

చక్కెర॥ పెనుగాలి నోడ మున్నీటఁ గొండపై * విడి చెడంగ!

వెనుకొన్న యింకెదో యోడ యందటం * బెనిచి తెచ్చె!

ననుఁ గట్టుకొన్న యాతం దొకంచె క * న్నడక యుండె

నినుఁ గొల్తుఁ గంబమా వానిఁ గాంచి న * న్నెదకఁ బంపు॥

గీ॥ ప్రభు విటులు చదువఁగ విని బాటనా

తాను నొక నూలుమాటు లద్దానిఁ జదివి

యాపెగుర్తులు చెప్పఁజే యని యడిగినఁ

గొంద లొచ్చట నిట్లు పేర్కొనఁ దొడఁగిరి॥

గదుల మీటి యుంగరపుఁ బేల్లవలెం దలు చొంది జాలు మే
 ప్పటి సవరించఁ బోక మెయి నిండఁగ మాసినచీరఁ గట్టి పె
 న్నెత్తిపునఁ జూచులేడికరణి న్నలుదట్టులు గాంచు చూపుల
 న్నెత్తిపుచు బల్లిగు ల్వడెడుసీయెలపాయపుటింతి గన్పడె॥ ౯౭.

గీ॥ తెలిమొగిలిపువ్వు లేతదేకుల తళతళ॥

గలుగు చెక్కిళ్లనుండి వాల్గనుల నీరు
 వలుదమ్మియములవలె బడుట నీదు

చెలువవలవంత కొక వింత చెలువుఁ దెచ్చె॥

౯౮.

క॥ విను మిట కుత్తరమునఁ బదు

నెనిమిదియామడల మేర నెసఁగిన రాజ్యం
 బున కిచటి సకుకులం గొన॥

జనుదెంచిన యోడ నీదు చానం దెచ్చె॥

౯౯.

గీ॥ నెల పొడుపునాఁడు నీదు నెచ్చెలియ యిచట

దాది యొక్కతె చిటుత నొదాప్పుచుండ
 వంటకంబులఁ గొని యిది వ్రాసి దీని॥

గావుఁ డని మాకుఁ బెక్కురూక లిడి చనియె॥

౧౦౦.

క॥ అని నమ్మకంబు పుట్టిం

చినఁ గొండతెఱఁగునఁ బొంగి చెలియ కనులఁ గ
 ట్టినమాడ్కిఁ దోఁప నొక కొం

త నిలిచి యా బాటసారి తలపోసె నిటుల్॥

౧౦౧.

ఆ॥ కట్టుకొన్న చెలిమికట్టులఁ దప్పితి

గట్టుకొన్నవాడ నెట్టు లైతి॥

గట్టరాని మనసుఁ గట్టి బ్రతికితి ని॥

గట్టుకొన్నవాడఁ గనుకఁ జెల్లె॥

౧౦౨.

గీ॥ బోటి బ్రతికిన దని నాకుఁ దేటపడియె॥

గాని నాయున్ని యెలుంగ దచ్చాన యకటా
పిట్టనలె నాకుఁ జెక్కలు వెలయునేని॥

బడఁతిఁ గనకుందునే జెప్పపాటులాన॥

౧౦౩.

చ॥ అని తలపోయుచు న్వగచునాతని నేలిక బుడ్జగించి యి
ట్లనుఁ జెలికాడ నీదుచెలియ న్గనుఁగొందువు సైఁచు మంచు నా॥
డని నది నిక్క మయ్యెను గదా యిక్కఁ గుండకు నిన్ను సంపులా॥
పున నొకమేలు నీవలనఁ బొందికఁ గావలె రమ్మ చెప్పెదన్॥ ౧౦౪.

గీ॥ ఇట్టు లావిభుఁ డాతని దిట్టిపఱిచి

కోటలోనికిఁ దోడ్కొని కొంతతడవు

వేడుకలఁ బుచ్చి యాతనితోడ నెంటి॥

నరిగి యొకపూవుదోటలో ననియె నిట్లు॥

౧౦౫.

క॥ కనఁ దగిన వింతశాస్త్రము॥

తనంత జతపడినయపు తత్త్వము పొం॥

గునటుల నినుఁ గన్నది మొద॥

లనఘా నీ హితుఁడు లోన నలరుజుమ్మా॥

౧౦౬.

గీ॥ అమగొ నచ్చెడుఁ జూచు నాయన్న కొడుకు॥

చెలఁగి క్రోల్పులి నాడించుజెట్టికాఁడు॥

తండ్రి కెక్కుదుగా నన్నుఁ దలఁచు చుండు॥

నెల్లచనువులు నేర్చు నీ పిల్లవాఁడు॥

౧౦౭.

నీ॥ మావంశమునఁ గల మర్యాదఁ జెప్పెద

నన్నదమ్ములు పెద్దపిన్నవరుస॥

బరఁగి రాజ్యముసేయ వలయును మాయన్న

యేలి రాజ్యంబు నా కిచ్చె నేను॥

నెసగెద వీడు నాకొడుకుల
 కిచ్చు నేలుబడి యిట్లసగ వలయు
 నిరువదియైదేండ్ల కేలికయై మఱి
 యిరువదియైదేడు లేల వలయు
 బెమ్మట స్తన మానాడు విడిసియున్న
 కొండపై కేగి హాయిగ నుండ వలయు
 బెద్ద లేర్పాటు సేసిన దిద్దుపాట్లు

మఱియుఁ జెప్పెద వినుము మా మతముఁ గూర్చి॥ ౧౦౮.

మ॥ కలయం దెత్తెడిమేను దోచెడిజగత్కార్యంబులుం జత్తెడి
 చలత న్వాస్తవ మంశుపోల్కిఁ గనుమీ సర్వప్రపంచంబు న
 జ్ఞులకు న్నిక్కముగాఁ గనంబడెడుఁ బ్రాణ్ణి ల్పాన్ణభావంబు ని
 శ్చల మాటం దమకన్న వేలు గన రీశత్వంబుఁ బ్రాపించుచున్॥

ఆ॥ గొప్పవారిప్రతిమ గొప్పరు మావారు

గొప్పవారియొప్పుఁ గోరు చుండ్రు
 కల్ల పెద్దతప్పుగాఁ దెగడం బడు

దెలివి కొలతగాని కులము లేదు॥

౧౧౦.

క॥ మామత మన్నం గిట్టని

మామ యొకం దుండె మేనమామ యితనికిన్

నీమగువయున్న రాజ్యం

బామోదముఁ జూప నేలు నాతడు దొరయై॥

౧౧౧.

క॥ ఆతడు జగడం బిప్పుడు

మాతోడ న్నెట్టుకొనియె మతములు వేడై

మాత్రోవలు రెండు నెడం

బై తిన్నగఁ గలయ వడ్డు లైనం దప్పన్॥

౧౧౨.

క॥ గుడిసుంకము బడిసుంకము॥

పడంతిసుంకంబు నేలుబడిపట్లచట॥

మడిమైల లంచు బిల్వం॥

బడు నీరును నిప్పు సచటివాగలచేత॥

గీ॥ అన్న విను లేకలేక యాయధిపుని కొకి॥

కూతు కొదవెను నా మేనగోడ లదియు॥

వీడు నొకచోటఁ దమచిన్ననాడు కలిసి॥

యుట నొండొరులఁ దవిలి యుండి రిపుడు॥

క॥ అన్నిట నీడుం జోడుం॥

గన్నా రీచిటుత లకట కట్టఁజ్జెనం॥

బెన్నడు జతగూర్చెడునో॥

యన్నా యారాచమతమె యడ్డయ్యె గదా॥

గీ॥ ఒంటిపాటునఁ గ్రుమ్ముచుండు మదపు॥

తేన్గువలె నాకలి నిదుర తెలుగఁ డక్క॥

టకట యాదేశమున కొంటి నరుగఁ దలఁచి॥

పైఁచ కున్నాఁడు నా కేమి తోఁచ కుండె॥

గీ॥ బలము సంగీతసాహిత్య నైభవంబు॥

జక్కఁదనము స్వతంత్రరాజ్యంబుఁ బిన్న॥

వయసుఁ గలిగినవానిఁ దప్ప మఱి యెవని॥

గట్టుకొన నొల్ల నంచు నక్కన్నె నిలిచె॥

ఉ॥ ఇన్నియుఁ గల్గినట్టి యొమఁ డెందున నీతని కన్న లేమి న॥

క్కన్నియ తా నెఱింగినది కావునఁ దండ్రుకి నట్లు చెప్పె నం॥

తన్నలుదట్ల రాజుల కతం డది వెల్లడిసేయఁ బరిచె నో॥

యన్న యి కైదునాళ్లు గడువై కనిపించెను జొమ్మ పెండ్లికి॥

౧౧౩.

౧౧౪.

౧౧౫.

౧౧౬.

౧౧౭.

మాయన్న యితని నా కప్పగించె

నేను నీ కప్పగించితి నీదు కొలది

యెఱిగి యటుగాన మీర లిద్దఱు గడంగి

తరుణులను గూడి వేవేగ మరలి రండు॥

౧౧౯.

క॥ మీ రేతెంచినతోడనె

నా రాజ్యం బన్నకొడుకునకు నిచ్చెద నా

తారాముల మై యడవిం

జేరి మనము పిదప ముక్తి జెందఁగ వలయు॥

౧౨౦.

ఆ॥ అనుచు బాటసారి కయ్యధిపు డన్న

కొడుకు నప్పగించి గడుసుబంట్ల

దోడు చేసి యేటియోడ రేవువలకు

నంపకంబువెట్టి యరిగె నంత॥

౧౨౧.

క॥ కట్టెడలి కదలి మేల్కొని

బెట్టిదముగ నావులించి పెంబొగ లెగయ

న్నట్టేటం బడి పద్మలు

వెట్టెం బేరోడ జనము వేడుకపడఁగ॥

౧౨౨.

ఆ॥ అపుడు బాటసారి యారాచపట్టితో

నొడచిత్తరువుల కుల్లసంబు

బొందలేని తనమడొదంబు దెలుపుచు

ననుఁగుఁదనముతోడ ననియె నిట్లు॥

౧౨౩.

క॥ ఓడక పెంపుడుసింగపు

గోడెవలె న్వచ్చెదీవు కొమరుడ వకట

జోడయిన చేడియల విడ

నాడి యునికి మనకు నొకటియై కన్నట్టె॥

౧౨౪.

శా|| అన్నా కన్నెతనంబుననుండి తగులై యాముద్వరా లెంతయ
 నిన్నుం గన్గెనునంచు వింటిఁ దనకు నీవేష్కఁ చెప్పంగ నీ
 కెన్నండే యది యానవా లికియె నీ వీతీసచేట్టాటుతోన్||
 జెన్నుం దూలుట లేల నాఁ జెలఁగి రాసింగంబు బెం పందుటన్||

అ|| మీఁద జగము లొకగ మేల్కనియు న్నిదు|

రించునట్టి మది చలించ ముద్దు|
 గుమ్మ యంపినట్టికమ్మ జేకొని చవు|
 లారఁ జదివె బాటసారి కిట్లు||

క|| వలపుం దెలుపఁగఁ జాలదు|

౧౨౬.

కలంబు మనచిన్న నాటికలసిమెలఁగుట|
 ల్లలఁపునకు వచ్చినయెడ|

న్నిలుచుం బ్రాణములు దాచ నేరం బావా||

౧౨౭.

అ|| వావి మేనటికము ససితనంబుననుండి|

చనవునేత యెంచుకొనినసాము|
 దవ్వ లయ్యె నిండుజవ్వనఁపుంగోరె||
 కఱపుదీఱ నెపుడు కంఠ నిన్ను||

౧౨౮.

గీ|| మనమమతమున నీమామమతము చెల్లి|

బూసుతెన్నున నేర్పుచుక్కానిఁ ద్రిప్పి|
 యంగడియ్యోన నావిరహాఘ్ని దాటి|

రమ్మ నీ బలశౌర్యదర్పమ్ము జూపి||

౧౨౯.

క|| పలుమఱుఁ దన్నపై నీచూ|

పులు బొంగ నీదుడెందము గొని నీ చే|
 తులనంటి ముందుగను బెం|

డిలి నీకీ సవతికమ్మ నెఱపుం జాన్మా||

౧౩౦.

కబూ చుల కుల్కి జిలిబిలిగాఁ బల్కి
 సా బొలుగాఁ దిన్న చల్లిబువ్వ
 చిలుకగడము లాని బిఱబిఱ బొత్తాని
 తనివి దీఱక యాడు దాఁగుమూత
 పట్టుపంతము లాడి బాగుగఁ గవఁ గూడి
 మెలపునఁ బాడినమేలుకొల్పు
 అంటుజటగఁ గట్ట నంటగ నీ రెవ్వి
 నిలుపు సంపఁగిగున్న తొలిసమర్త
 ఆనవా ల్భివి నన్నఁ గన్నారఁ జూపఁ
 నేగుదెంచిసయీగాలి పోగుబొమ్మ
 మనసువచ్చినయట్లు ని స్తగులుకొల్పు
 బొగలు చున్నది నిక్కఁపు బొంది యిచట॥

౧౩౧.

క॥ అని వగమిఱఁజదివి దాఁ

పునఁ గలయచ్చెలువచిత్రముం దన కన్ద్రో
 యి నలఁదుకొం చూర్పుల నిడు

చు నతఁడు చెలివాలుగనులఁ జూచి యిటులను॥

౧౩౨.

గీ॥ మొదట వాపు తెఱిగినముద్దచూపుఁ

బిడపఁ గురు లంచుదాపున బెడకుచూపుఁ
 దవిలి యెడఁబాయఁ జాలనిదివ్రలుచూపుఁ

గను లదో బూచిచూపు నక్క సైచూపు॥

౧౩౩.

చ॥ అని దిగు లందునాతనికి సంతట కోజుచు బొటసారి యి

ట్లనుఁ జెలికాడ యచ్చెలువ నంటకయే యిటు వేఁగుచుంటి వే
 మనియెద నెల్లవేడుకల నందఁగఁ జేసిన దానిఁ బాసి పొ

క్కు ననుఁ దలంచి యైన నికఁ గుందగు చూడుము రేయి మించెడు॥

నీ॥ ఆకసుబున నడుగంటి చుక్కలు అవ

లట్లు చీకటినీట నలరు చుండె॥

గరఁగినవెండి నీర్చరపినయట్టులు

నలల వాలుగమీలు తళుకు జూపె

మీఁదుక్రిందులఁ బొల్చు మింటి నట్టినడుమ

గారడి యద్దమై కడలి దోచె

దొప్పచేతులవలెఁ దూఁగాడుకరటము

ల్లోప్పజంతువులఁ జోక్కొట్టు చుండె॥

జొక్క-జాడలఁ బొగయొడ చొక్క చుండె॥

గాడుపు లైసలం జోలఁ బాడు చుండె॥

నెగడి గడియార మిదిగొ పన్నెండు కొట్టె॥

నిపుడు చెలికాడ మనము నిద్రించ వలయు॥

౧౩౫.

క॥ అని రాకొమరు నిద్రకు॥

జొనిపి తనకుఁ గన్నుమూత చొప్పుడమి మన
మ్మన సగపడు తనచెలియకు॥

ననఁగఁ దొడఁగె బాటసారి యడలుచు నిటుల॥

౧౩౬.

మ॥ గుటిగాఁ గన్గవ బోలినిద్రయెడ మేల్కొన్నప్పు డట్లాంటిపా

టెలుఁగం బోవనినిన్ను సన్నెడపె నేమే కూశదైనంబు పో

నిఅనంతైనఁ దొలంగ కుండునుగదా నీరూపు నాలోన న

ద్దిఅ నా కిద్దియె చాలుఁ జూచుకొనెదం దెల్లంబుగా నెచ్చెలీ॥

౧౩౭.

క॥ నిడువాలుకనులు తీయని॥

నుడువులు ముంగునులు చెదరునెసలు న్నేల్పు॥

త్తడిమేను సన్న నడుము పో॥

గడఁ దగు నీనడక కనులఁ గట్టుం జిమ్మా॥

౧౩౮.

గులు! గండ నెన్నడుము వడక నీవు
 దెసలు చూడక నీళ్లు తెచ్చుహాయిలు!
 చెక్కిళ్ల కిరుదట్లఁ జివురుచేతులఁ జేర్చి
 యొప్పుగా నీవు పొయ్యాయదీరు!
 దాకేలు వెన్నుమీఁదను మోఁపి నెమ్మేను
 పంచుచు నీవు వడ్డించుచెల్వు!
 కొనగోళ్ల నీన్లియ ల్లునుముచు మమపుల
 మచ్చికతోడ నీ విచ్చుసాగసు!
 నన్నుఁ గనినప్పు డెల్ల నీ కున్నజోక!
 నేను జబ్బుగ నున్నట్లే నీదువంత!
 నాదుచుట్టములందు నీయాదరింపు!

లెంత కని తలపోయును నెట్లు లోర్తు॥

౧౩౯.

క॥ ఇది యేమిచోద్యమో గదా!

ముదితానిఁ దలఁచి నేను బొందెడుశోకం!

బెద కింపై తోచుచును!

న్నది యిటఁ దక్కినతలంపు లన్నిటికన్న॥

౧౪౦.

ఉ॥ ఎన్నఁడు నిన్నుఁ గందుఁ జెవి కింపుగ నీదగుముద్దామాట లిం!

కెన్నఁడు విందు నక్కట చెలీ యిపు డెక్కడ నున్నదానప్రా!

నాన్నయటంచుబిడ్డఁ డనునప్పుడు నీయెద యెట్టు లుండు న!

న్నన్న తొలంగుప్రాణముల నానయె పోవఁగనీక నిల్పెడు॥ ౧౪౧.

గీ॥ అనుచుఁ బెక్కుతెఱంగుల నతఁడు వగచి

నెగడునిద్దరఁ దనకు కన్నీటఁ దుడిచి

యనుఁగుచెలికానిఁ దెలవాఁకినంతఁ దెల్పి

మచ్చటించె నిటుల శోకము న్దుగించి॥

౧౪౨.

శా|| అన్నా హాయిగ నిద్ర వట్టినదియే హా చూడు మాయో
 న్న నీ ర్పాయలు విచ్చి యత్తుకొన కెంతో లోతుగా దోచు
 న్నెన్నోకోసులమేర నద్దితి యి దేవీ కొండలుం జేట్టులు
 న్నిన్ను న్నన్ను ని వెల్లయు న్నెనుకకు న్వే బర్వులం బెట్టెడున్||

చ|| అదె మన మేగఁ బోపుపురి యబ్బుర మై పొడకట్టుచుండె బ
 న్నిద మొనరించుగట్టు మటు నిల్పడు నొడవయి నిడంబు లొ
 ప్పిదముగ సన్నలం దెలుప వేగిరపాటున మిట్టపల్లము
 ల్గదియుచుఁ జూడు తెప్ప లలలం బడి యిచ్చటి కేగుదెంచెడున్||

గీ|| ఇట్లు వా రివ్వరు న్నుచ్చటించుకొనుచు
 నాస యువ్విళ్లు లూర సంతోస మలర
 నొక దిగి పడవలఁ జొచ్చి యొక్కగడియ
 కొడ్డునకుఁ జేరి హాయిగ నున్నయంత||

౧౮౫.

ఆ|| వారు దమకు నెమరు పచ్చినయారాచ
 కన్నె చెలులఁ గాంచి కలతెఱంగు
 వినఁగ వేడ్కపడఁగ విన్పించి రవ్వాయ
 కేలుదోయి నొసటఁ గీలుకొలిపి||

౧౮౬.

క|| మ మ్మేలురాచకన్నియ
 మిన్నుం దనపూలతోట మేడఁ గలయఁగా
 ని మ్మొనరిచి వేవేగమె
 ర మ్మని యిదె కెంపుటుంగరము గుఱుతి చెప్పెన్||

౧౮౭.

క|| అని చెలు లిచ్చినయుంగర
 మును గన్గవ న్ద్రాకొంచు ము ద్దిడికొం చ
 కుకనఁ గదియించుచుఁ దన చిటి
 కెనవ్రేల నమర్చి దానికిఁ బలికె నతఁడున్||

౧౮౮.

చెలియ నెమ్మేరిజిగి దెల్పు!

తెలుపు మోవినిగ్గు దెల్పు!

తెలువమనసు గనిపెట్టి చెప్పక!

యింటి వేమె ముద్దుటంగిరంబ॥

౧౮౯.

చెలి యేమి నేయు చున్నది!

పలుమటు నిడువాలుగనుల బర్వచు నీతో!

బలికినపలుకుల్లు గలవా!

తెలుపు మనఁగ జెంత నున్న తెలివ లలరుచు॥

౧౯౦.

చ॥ తెలివిరి జేడ నీవు చనుదెంచుటకు న్నకునంబుఁ జూప మా!

వెలఁదియుఁ బెంపకంబు పసిపిల్లని ముంగలఁ గాయపండుల!

న్నిలుపుచుఁ దాము రాక విని నివ్వెఱతో నొకకొంత నమ్మ క!

వ్వల నగపర్చువేడ్క కనుపంపవ సేసెను మన్ముబ్బొట్లక॥

చ॥ కలకల నవ్వువేలుపులకై కలుమోడుచు బైట సర్దుకొని!

చలసటఁ జూపు ముంగురుల నన్దముగ్గ సవరించు దిట్టిచూ!

డ్కులఁ బచరించు మమ్ముఁ గనుఁగొంటకు సి గ్గలరించు నెత్తలని!

బలుమటు నూచు మా చెలువ పట్టఁగఁజాలనివేడ్క యబ్బుట॥

క॥ అని చెలులు సెప్పి తోడ్కొన!

దనివి గొని రాచపట్టి తనకై యేర్ప!

ర్చిన పూదోట విడిందికి!

ననుఁగుంజెలికానితోడ నరిగె దడయక॥

౧౯౩.

ఆ॥ అపుడు బాటసారి యా రాచపట్టికి!

జరుగువేడ్కఁ జూచి సంతసించి!

యును మఱి తనచెలియయున్న చొప్పెటుగాంతు!

ననుచు దనమది ననుకొనియె నిట్లు॥

౧౯౪.

సీ॥ కొన్నాళ్లు లడియాసఁ గొను చుండెందంబు

సెప్పుసేతల కెల్ల నెప్పి యొప్పి

తలఁచని భోగము ల్దమయంతఁ జేకూడు

నప్పుడు రా కుండ రొప్పి రొప్పి

కొన్నాళ్లు పొట్టికకూర్చి కై యందంద

దిక్కుమాలినబొంది త్రిప్పి త్రిప్పి

యనురాగపడకుఁదో యయ్యలారా యని

గొప్ప నా వలవంతఁ జెప్పి చెప్పి

యది యటులగానియెడ నేమి యాదు నేను

బుడమి బ్రతుకుటలా మొండి మొరడువలెను

గాదు బ్రదికెద నింక నీమీఁద నేమి

యగును నా పని నానాట కరుగుట కడ॥

గీ॥ మిగుల లోకానుభవము గలుగుటఁబట్టి

నాదుమది దిట్టపడుచు నింతవఱ కైన

నిల్వఁ గలిగితఁగాని న న్విడిచి లోక

మెఱుంగని చెలినాయెడ బాటు నెట్లునైనచు॥

గీ॥ పిల్లవాని నెవరికైనఁ బెంచ నిచ్చి

యకట ననుఁ జూడలే నని యాసదొలఁగి

నామనిల్లాలు నా జీవన మిదినఱ కె

బలిమిచేత నుసురు లెడఁబాసె నేమొ॥

క॥ కానియెడ న్నగవేసము

బూని మగువలోన మిగులఁ బొక్కుచు నే నెం

దైన నగపడుదునొ యని

తా నూళ్లంబల్లెలందుఁదాడెడునేమో॥

౧౫౫.

౧౫౬.

౧౫౭.

౧౫౮.

గులలో ముండ్లు దగితే నేమో

మే నెండతాగున బడలే నేమో

తనైనెలు లంటఁ గట్టే నేమో

నా కనులపండు వింకఁ గానఁబడ దేమో॥

౧౫౯.

నిను తెప్పపాటైనఁ గనకున్న మోర్వని

కన్నులు గాయలు కాయ వలసె

నీ మాట ఊణమైన నెరివిన కోర్వఁగఁ

బోని చెవు లెట్లు మొలువ వలసె

నీదుపేర్చవిగొంట నిముసమైనను మాన

నట్టి నాలుక గడ్డి కట్ట వలసె

గడియయైన న్నిను నెడసి నీరగు చుండు

గుండె బండ్రాయిగ నుండ వలసె

గటకటా నాదుచిన్ని బంగారుబొమ్మ

నాడుప్రాణమ యెచట నున్నావు వాలు

కన్నుఁ గవనీరు వూదలు గాల్చు చెట్లు

కుండుచున్నావు యిప్పుడు నన్నుం దలంచి॥

౧౬౦.

అ॥ విన్నబోయి యిట్లు వెతఁ జెందునా బాట

సారిమోముఁ గాంచి జాలి మించి

యపుడు రాచకోమరుఁ డచ్చెలికానికీ

దలఁపు మరలునట్లు పలికె నిట్లు॥

౧౬౧.

అ॥ అయ్య యింకమీఁద హాయి మనకుఁ గల్గు

నంచు గుర్తు చెప్ప నాకసంబు

వేడిగాడ్పు వేసవిం బాసి చల్లని

మబ్బు గ్రమ్ముచున్న మాడ్కిఁ గంటె॥

౧౬౨.

సీ॥ తొలి తెల్లకొండలవలె నున్న మొయిళులు

గొప్పలై నీలిరంగులఁ దనరెచ్చి

దూదిపింజలవలె దొడ్డమబ్బుల నేకి

గాడుపు పతిపులుగా నొనరెచ్చి

వెండికమ్మిచ్చి ద్రిప్పి వేసిన యట్టులు

మెలుపుతోదుతఁ బెద్ద యులుము పుట్టె

నేలఁ గమ్మనితావి నెగడించు చందంద

వలుదలై తెక్కచిన్నులు మొదలిడె

మింటికి న్నంటికిఁ దఱచుమీఱి వాన

ధారలం దీఁగెల బిగించి దబ్బున ద్రుత

కాలవాద్యంబుతోఁ గవగల్పి రసము

చిందునట్టుల గాలి పాడం దొడంగె॥

గీ॥ వంగి యక్కున నెక చిటుతం గదించి

చూడు వచ్చెను నెవతొ యీ మేడదరికి

జడిసి పిల్లగు తెక్కలు చాటుసేసి

పట్టునకుఁ బర్విడెడికోడిపెట్టె బోలి॥

క॥ అనుచుం దనమదిఁ ద్రిప్పినఁ

గనుఁగవ నగపడఁగనీక క్రమ్మిన నీటిన్

మునికొంగునఁ దుడుచుకొనుచుఁ

గనుఁగొని యా బాటసారి కడు నబ్రమునన్॥

గీ॥ లేచి నిలిచి నిదానించి చూచి కేలు

దోయిఁ దట్టుచు నెగురుచు దొడ్డనూట

నిదిగొ నాదాసి నాయయ్య యిదుగొ కంటి

ననుచు నెను రేగ నేస్తుని కబ్బురముగ॥

౧౬౩.

౧౬౪.

౧౬౫.

౧౬౬.

నాదియు నాతనిఁ

బరికించి పోల్చి సరగ ననియె మా

నీబిడ్డం డిదె

యొప్పుగ నీయాలు నిచట నున్నది సుమ్మా

౧౬౭.

ఇచటి రాచకూతు రెంతయుఁ గూర్తితో

మమ్ముఁ బెంచు చుండె మా మొఱ విని

వెదకి వెదకి విస్తికి సొదఁ జొత్తు నంచుమా

యమ్మ రేపు నిశ్చయమ్ము సేసె

౧౬౮.

ఆ॥ పాలుపొంగుఁ జూపి పైమూత లుబికించి

పడెడుపోల్కి డెంద ముడికి నిదుర

నైన నుబ్బి కనులయందు నీరై పొద్దు

జెలియవంత యేమి చెప్పుదాన॥

౧౬౯.

గీ॥ ఇచట బుడుతనికిం జల్లి యిడుచు నేను

దిరుగఁ జప్పున వానయుఁ గురియఁ జొచ్చె

నంత బిరబిర నీమేడచెంతఁ జేరి

మిమ్ముఁ గనఁ గల్గె నాయదృష్టమ్ముచేత॥

౧౭౦.

క॥ అని చెప్పినఁ దత్తఱపా

టును వేడ్కయు నబ్బురము కడుం గని తనమే

ల్పినిపించుమనుచు నద్దా

సి నాలికడ కంపి బుడుతఁ జేకొని యతఁడు॥

౧౭౧.

ఉ॥ అక్కునఁ జేర్చు ముద్దిడు నహా యని ముచ్చట లూరుఁ జిన్నినా

చక్కనితండ్రి ని న్నెడయఁ జాలితినే యని కంట నీ రిడు॥

జక్కెర వెట్టు మచ్చికలు సల్పు గురు ల్బుడుచు న్నగించు న

మ్మ క్కనిపించు విద్దియల నాడఁగఁ జేయును మాటి మాటికి॥

అ॥ బాటసారి యంతః బట్టః జాలని వేడ్కఁ

జెలఁగి సంగడిని చేతికిఁ దనఁ

యనుఁగుఁగొడుకు నిచ్చి జనకగర్వంబుతో

నొసటఁ గేలు మోడ్చి నుడివె నిట్లు॥

గీ॥ అలసి నట్టేటిలోన గ్రుక్కలను మ్రొంగు

కొనుచుఁ గొట్టుకొనెడు నష్ట మనుపఁ దోచు

నడుగు నీయయ్యగా నెడ్డునందుఁ జేర్చు

నొడగా నీవు నన్నుఁ గాపాడినారు॥

౧౭౪.

ఉ॥ ఇంచుకవాండ్రనైనఁ దమ కెక్కుడుగాఁ గను చుండ్రు కోర్కె కా

సింఛక కొల్చు చుండ్రు కడు నె గ్గిడువారికి నైన మాటు చె

ల్లించరు కల్ల లిచ్చకము లెన్నఁడుఁ బల్కరు కూర్చి యెల్లెడం

బెంచుదు రార్తబాంధవులు మిమ్ముఁ దలంచినఁ గీడు లంటునే॥ ౧౭౫.

అ॥ మున్ను నీటిలోన మున్గి యూపిరి యాడఁ

కున్నమాడ్కి నిడుమ నొందు చుంటి

నిపుడు పైకిఁ దేలినపగిది మీప్రాపుఁ

బట్టి యన్న హాయి బ్రతుకఁ గంటి॥

౧౭౬.

అ॥ అనుచుఁ బల్కఁగ విని యారాచకొడు కనె

సంగడిఁడ యిట్టి సమ్మదమ్ము

మనకుఁ గలుగుటకును మాయయ్య కారణ

మతఁడు మాటుదేవుఁ డనఁగవచ్చు॥

౧౭౭.

గీ॥ అయ్య నీయాలి గావచ్చు నదిగొ వచ్చు

చుండె నిరుదట్లఁ జెలువల నొప్పుమీటి

మీఁదియంతస్థమందు నే మెలఁగు చుందు

నింక మీ రిచ్చట స్తుచ్చటించుకొనుఁడు॥

౧౭౮.

పట్టి చనె వె

వెన్నెను చందమామకొమరున దాది

ని తన యిల్లాట్రాఁ

గనుఁగొనె నా బాటసారి కనుపండువుగా॥

౧౭౯.

పిదప నాలుమగల్లు పెన్నేడ్క నుండొ

రువులకొఁగిల్లలో బల్లడవుగఁ జొక్కి-

నంతఁ బెనిమిట్టితోడ నాయతివ పలికె

జాలియు నిస్సంగు గన్గవ మేళగింప॥

౧౮౦.

క॥ నీకొఁగిటఁ బడుపున్నెము

చేకూరు ననుకొనలేను చీకటిగా నీ

లోక మగపడియె నిన్నా

శ్లాఁకలి నిద్దురలు దవ్వు లయ్యెం జుమ్మా॥

౧౮౧.

గీ॥ ఆసయు న్నందియము డెందమందుఁ బెనయ

నెంతయో యోర్చి తుద కిసుమంత యైన

మీది జాడయుఁ బొడగట్టమిం దెగించి

చిచ్చుఁ జొర నుంటి నిం కేమి సెప్పుదాన॥

౧౮౨.

గీ॥ అనుచుఁ బల్కెడు చెలియ నక్కున గదించి

కురులు దువ్వుచు ముద్దులు గొనుచు బాట

సారి యనె ముద్దరాల యీశ్వరకరుణను

తెరలె మనకాపదలు నాదు తెఱఁగు వినుము॥

౧౮౩.

సీ॥ అపు డట్లు మున్నీటియందుఁ బెంగాలికి

దలడిల్లు నొడచాపలను డించఁ

జని మెట్టదాకునఁ జప్పునఁ ద్రుల్లి పై

బడితి నేమని చెప్పువాడఁ బిదప

మున్గి తేలుచు నదేమూలకో కొట్టంగ
బడి యొకంతటఁ దెల్వి వచ్చి యొడ్డుఁ
జేరితి నని పోల్చి చేతులుఁ గాల్గు మెల్లనఁ
గూర్చికొని లేచి నినుఁ దలంచి

యేల బ్రతికితి నని యేడ్చి యేడ్చి యొక్కఁ
కొండమీఁదుగ నొకతేనిదండఁ జేరి

వాని నగనున నీదు చేవ్రాలుఁ జదివి

పుణ్యవశమున మరల నిన్ బొందఁ గంటి॥

క॥ పడఁతీ వెనుకటివంతల

౧౮౪.

కడర వలదు మనకు హాయి నందించినరా

కొడు కదె నడతెంచెడు స॥

దడితో నే నచటి కేగెద నని పలుకుచు॥

చ॥ వడివడి నేగి యిట్లనియె బాపురె యేలికవేడ్క తెవ్వియో

౧౮౫.

పొడమినయట్లు తోచె ననఁ బొంగుచు రాకొమరుండు సెప్పె ని
క్కడి మనకార్యము ల్పొసఁగెఁ గాంచితి మామ నతండు నాకొడం

బడి తనకూతు నిచ్చుటకు బాసయొనర్చెను సుమ్ము మిత్రుఁడా॥

ఆ॥ నన్నుఁ బోలువాని నామామ వెదకియు

గాంచ లేక యిట్లు కట్టువడియె

వేలుమతము లగుటఁ బెండ్లి మా నగరున

సలువుకొనఁగ సెల ఘోసంగినాడు॥

ఆ॥ అనుచు నతఁడు వల్కునంతఁ జెలు ట్టుట

౧౮౬.

గొలుచు చుండఁ బెండ్లికూతు రరుగు

దెంచె హాయిలు మీఱ దివ్వెల నడుమను

దనరునట్టి తెలి మతాబుఁ బోలి॥

౧౮౭.